DOMSTOLENS DOM
av den 15 januari 1987*

I mål 266/85

har Landgericht Kaiserslautern till domstolen gett in en begäran om förhandsavgörande enligt protokollet av den 3 juni 1971 om domstolens tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område i det mål som pågår vid den nationella domstolen mellan

H. Shenavai, Rockenhausen (Förbundsrepubliken Tyskland)

och

K. Kreischer, Geleen (Nederländerna).

Begäran avser tolkningen av artikel 5.1 i Brysselkonventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT nr L 299, s. 32 fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå) (hädanefter konventionen).

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden Mackenzie Stuart, avdelningsordförandena C. Kakouris, T. F. O'Higgins och F. Schockweiler samt domarna G. Bosco, T. Koopmans, K. Bahlmann, R. Joliet och G. C. Rodríguez Iglesias,

generaladvokat: G. F. Mancini,
tillförordnad justitiesekreterare: H. A. Rühl, avdelningsdirektör,

som har beaktat yttrandena från

— K. Kreischer, svarande i målet vid den nationella domstolen, under det skriftliga förfarandet genom advokaten H. O. Merkel, Kaiserslautern,

* Rättegångsspråk: tyska.

— Förbundsrepubliken Tysklands regering, under det skriftliga förfarandet genom Christof Böhmer,

— Förenade kungarikets regering, under det skriftliga förfarandet genom B. E. McHenry vid Treasury Solicitor's Department,

— Italiens regering, genom L. F. Bravo, capo del Servizio del contenzioso diplomatico, biträdd av Oscar Fiumara, avvocato dello Stato,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom Friedrich-Wilhelm Albrecht, rättstjänsten, biträdd av Silvio Pieri,

som har beaktat förhandlingsrapporten och vad som framkommit vid den muntliga förhandlingen den 10 juli 1986 och

som har hört generaladvokatens förslag till avgörande vid sammanträde den 4 november 1986,

meddelar följande

dom

1 Genom beslut av den 5 mars 1985, som inkom till domstolen den 30 augusti 1985, har Landgericht Kaiserslautern, i enlighet med protokollet av den 3 juni 1971 om domstolens tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (hädanefter konventionen), ställt en fråga om tolkningen av artikel 5.1 i konventionen.

2 Frågan har uppkommit inom ramen för en tvist mellan Hassan Shenavai, arkitekt i Rockenhausen, Förbundsrepubliken Tyskland, och Klaus Kreischer, bosatt i Geleen, Nederländerna. Tvisten gäller uppbärande av arkitektarvode för utförandet av byggnadsritningarna till tre fritidshus som skulle uppföras i närheten av Rockenhausen.

3 Amtsgericht Rockenhausen, vid vilken talan anhängiggjordes, godtog en invändning från Klaus Kreischer om domstolens bristande behörighet, med motiveringen att orten för uppfyllelsen av förpliktelsen att betala arkitektarvode var uppdragsgivarens hemvist, vilket i förevarande fall var beläget i Nederländerna, och att villkoren för att väcka talan mot svaranden vid en tysk domstol följaktligen inte var uppfyllda.

4 Enligt Landgericht Kaiserslautern, till vilken Hassan Shenavai överklagade, skall orten för uppfyllelsen av arkitektavtalet i enlighet med tysk rätt anses vara den ort där arkitektkontoret är beläget och där den planerade byggnaden skall uppföras. Orten för uppfyllelsen av alla de förpliktelser som följer av avtalet är alltså den plats där "tyngdpunkten" för avtalsförhållandet som helhet ligger.

5 Landgericht fann det emellertid oklart om denna tolkning även gäller beträffande artikel 5.1 i konventionen, eftersom det enligt några domar från domstolen är orten för uppfyllelsen av den avtalsförpliktelse som ligger till grund för talan – i förevarande fall alltså betalningen av arkitektarvodet – som är avgörande för den internationella behörigheten. Landgericht har med anledning härav funnit det nödvändigt att ställa följande fråga till domstolen:

"Skall vid bestämmandet av uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område – även då en arkitekt, vars uppgift inskränker sig till utförandet av byggnadsritningarna, för talan om uppbärande av arkitektarvode – den avtalsförpliktelse som utgör den konkreta grunden för talan (i förevarande fall den penningsumma som enligt tysk rätt skall erläggas på den ort där svaranden har sitt hemvist) beaktas, eller är det i stället den för avtalet karaktäristiska prestationen, som präglar avtalsförhållandet i sin helhet, som skall beaktas (dvs. skall uppfyllelseorten utgöra platsen för arkitektbyråns säte eller platsen för den planerade byggnaden)?"

6 Det skall erinras om den allmänna bestämmelsen i artikel 2 i konventionen, i enlighet med vilken det är svarandens hemvist som är avgörande för vilken domstol som är behörig. Enligt artikel 5.1 i samma konvention kan emellertid talan som avser avtal även väckas vid domstolen i den ort där "den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas". I enlighet med vad domstolen har anmärkt i en dom av den 6 oktober 1976 i mål 12/76 Tessili mot Dunlop (Rec. s. 1473), har denna valmöjlighet införts med hänsyn till att det i vissa fall ur processföringssynpunkt föreligger en särskilt nära förbindelse mellan tvisten och den domstol som kan föreläggas att avgöra den.

7 I samma dom uttalade domstolen att "uppfyllelseorten" för förpliktelsen skall bestämmas enligt den lag som är tillämplig på den omtvistade förpliktelsen enligt kollisionsnormerna för den domstol där talan väckts.

8 I en annan dom, av den 6 oktober 1976 i mål 14/76 De Bloos mot Bouyer (Rec s. 1497), erinrade domstolen om att konventionen syftar till att fastställa den internationella behörigheten för konventionsstaternas domstolar, att underlätta erkännande och att tillskapa ett snabbt förfarande för att säkra verkställighet av domar samt fann att dessa syften kräver att antalet domstolar som är behöriga i fråga om ett och samma avtal begränsas i möjligaste mån och att artikel 5.1 i konventionen alltså inte kan tolkas så, att den avser vilken förpliktelse som helst som följer av avtalet i fråga.

9 Domstolen drog härav slutsatsen att den förpliktelse som skall beaktas vid bestämmandet av uppfyllelseorten enligt ovannämnda artikel 5, är den som svarar mot den avtalsrättighet sökanden åberopar som grund för sin talan. Domstolen uttalade att om sökanden kräver skadestånd eller yrkar att avtalet skall hävas på grund av motpartens avtalsbrott, är förpliktelsen fortfarande den avtalsförpliktelse vars bristande uppfyllelse åberopas till stöd för sådana yrkanden.

10 Denna sålunda fastställda allmänna regel har emellertid vissa undantag på grund av att avtalsförhållanden kan vara av mångskiftande slag, i fråga om såväl social betydelse som avtalade prestationer. I konventionen har denna mångfald beaktats genom införandet av särskilda regler som skall tillämpas på vissa avtalsförhållanden. Således föreskrivs t.ex. i artikel 16 om exklusiv behörighet i frågor om nyttjanderätt av fast egendom.

11 Liknande överväganden har legat till grund för domstolens dom av den 26 maj 1982 i mål 133/81 Ivenel mot Schwab (Rec. s. 1891), i vilken domstolen fann att det, om ett yrkande grundar sig på olika förpliktelser vilka följer av ett enda representantavtal, vilket enligt den nationella domstolen skall anses utgöra ett anställningsavtal, är den för avtalet karaktäristiska förpliktelsen, vilken vanligtvis utgörs av förpliktelsen att utföra arbetet, som skall beaktas enligt artikel 5.1 i konventionen.

12 Med anledning härav får den av den nationella domstolen i förevarande mål ställda frågan anses särskilt gå ut på att få veta om den allmänna regel som följer av De Bloos-domen, enligt vilken den förpliktelse som skall beaktas är den som sökanden åberopar som grund för sin talan, skall tillämpas när det gäller en tvist om uppbärande av arkitektarvode, eller om denna tvist tvärtom uppvisar särdrag liknande dem som var i fråga i Ivenel-domen.

13 Argumentationen inför domstolen har inte enbart gällt frågan om det vid fastställandet av vilken förpliktelse som skall beaktas skall tas hänsyn till det omtvistade avtalets karaktär, utan även den fråga som uppstår då det inom ramen för en och samma tvist är flera förpliktelser som ligger till grund för talan.

14 Den brittiska regeringen har vad gäller den första punkten förordat en generell tillämpning av det kriterium som i enlighet med den ovan nämnda Ivenel-domen skall gälla i fråga om anställningsavtal och har därvid gjort gällande att det skulle medföra vissa fördelar att tillämpa detta kriterium på alla avtal om yrkesmässiga prestationer. En sådan tolkning av artikel 5.1 i konventionen innebär enligt regeringen i fråga bl.a. att det förhållandet att flera domstolar i olika avtalsslutande stater kan vara behöriga att pröva olika yrkanden som grundar sig på ett och samma avtal kan undvikas och att behörig domstol utgörs av domstolen i den avtalsslutande stat vars lagstiftning normalt är tillämplig på avtalet. I ett fall som det föreliggande har en sådan tolkning dessutom den fördelen att det skapas ett verkligt alternativ till svarandens forum, som är konventionens allmänna forum.

15 De tyska och italienska regeringarna och kommissionen delar inte detta synsätt. Den tyska regeringen har medgett att vissa argument talar för ett enda avtalsforum, men har understrukit dels att vissa avtal inte karaktäriseras av en särskild prestation, såsom t.ex. är fallet med avtal om egendomsbyte där parternas prestationer är likvärdiga, dels att det enligt vad som framgår av vissa av ifrågavarande bestämmelses språkversioner torde ha varit konventionsförfattarnas avsikt att det vid bestämmandet av uppfyllelseortens forum är den avtalsförpliktelse som utgör den konkreta grunden för talan som skall beaktas.

16 Det skall i detta avseende först anmärkas att anställningsavtal, i likhet med andra avtal om arbete som inte utförs självständigt, uppvisar vissa särdrag i förhållande till andra avtal, även sådana som avser tillhandahållande av tjänster, på så sätt att de skapar ett varaktigt förhållande genom vilket arbetstagaren knyts till företagets eller arbetsgivarens verksamhet och på så sätt att de är förknippade med orten för verksamhetens utövande, vilken är avgörande för tillämpningen av tvingande rättsregler och kollektivavtal. På grund av dessa särdrag är det domstolen på orten för uppfyllelsen av den förpliktelse som är karaktäristisk för dessa avtal som framstår som lämpligast att pröva tvister som kan uppkomma i fråga om en eller flera av de förpliktelser som följer av avtalen i fråga.

17 Om avtalet saknar dessa särdrag är det varken nödvändigt eller motiverat att identifiera den förpliktelse som är karaktäristisk för avtalet och att förlägga domstolsbehörigheten till orten för dennas uppfyllelse såvitt gäller tvister angående alla förpliktelser som följer av avtalet. Med hänsyn till den mångfald och den variationsrikedom som gäller för avtal i allmänhet skulle nämligen en tillämpning av detta kriterium på de övriga fallen kunna skapa osäkerhet beträffande vilken domstol som var behörig, vilket konventionen just har till syfte att motverka.

18 Om hänsyn tas enbart till den avtalsförpliktelse vars uppfyllelse talan gäller, uppstår däremot ingen sådan osäkerhet såvitt gäller de flesta avtal. Uppfyllelseorten för denna förpliktelse utgör nämligen i regel den närmaste förbindelsen mellan tvisten och den behöriga domstolen, vilket är skälet till att det är domstolen på uppfyllelseorten som är behörig i fråga om avtalsförhållanden.

19 Denna regel innehåller visserligen ingen lösning för det särskilda fall där flera förpliktelser som följer av ett och samma avtal ligger till grund för sökandens talan. I ett sådant fall får emellertid den domstol vid vilken talan anhängiggjorts hämta vägledning från principen att det mindre följer det större för att avgöra om den är behörig. Med andra ord skulle det när det handlar om flera förpliktelser vara den huvudsakliga förpliktelsen som var avgörande för behörigheten. Det i den nationella domstolens fråga beskrivna fallet innehåller emellertid inte detta problem.

20 Svaret på den ställda frågan blir alltså, att vid bestämmandet av uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 i konventionen, är det den avtalsförpliktelse som utgör den konkreta grunden för talan som skall beaktas vid en talan om uppbärande av arvode som inletts av en arkitekt med uppdrag att utföra ritningarna till en husbyggnation.

Rättegångskostnader

21 De kostnader som har förorsakats Förbundsrepubliken Tysklands regering, Förenade kungarikets regering, Italiens regering och Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

– angående den fråga som genom beslut av den 5 mars 1985 förts vidare av Landgericht Kaiserslautern – följande dom:

Vid bestämmandet av uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, är det den avtalsförpliktelse som utgör den konkreta grunden för talan som skall beaktas vid en talan om uppbärande av arvode som inletts av en arkitekt med uppdrag att utföra ritningarna till en husbyggnation.

Mackenzie Stuart Kakouris O'Higgins Schockweiler

Bosco Koopmans Bahlmann Joliet Rodríguez Iglesias

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 15 januari 1987.

P. Heim
Justitiesekreterare

A. J. Mackenzie Stuart
Ordförande